

ОТНОСНО ДОКАЗВАНЕТО НА ПРОПУСНАТА ПОЛЗА, ПРОИЗТЕКЛА ОТ ОБЕЗПЕЧЕНИЕ НА ИСК ЧРЕЗ НАЛОЖЕНА ОБЕЗПЕЧИТЕЛНА МЯРКА ЗАПОР НА ПАРИЧНА СУМА ПО БАНКОВА СМЕТКА

Тодор Коларов¹

Резюме: Статията представя становище по селектирано по реда на чл. 288 ГПК дело, по което е формулиран касационен въпрос подлежат ли на доказване от ищеца претендираните с иска по чл. 403, ал. 1 ГПК вреди, представляващи пропусната полза, произтекли от обезпечение на иск чрез наложена обезпечителна мярка запор на парична сума по

банкова сметка, и следва ли предположението за наличието на пропусната полза да се основава на доказана възможност за сигурно увеличаване на имуществото на увреденото лице.

Ключови думи: обезпечителна мярка, вреди, материалноправна незаконосъобразност, деликт

Настоящата статия представя становище по селектирано по реда на чл. 288 ГПК дело през 2025 г., по което е формулиран касационен въпрос дали подлежат на доказване от ищеца претендираните с иска по чл. 403, ал. 1 ГПК вреди, представляващи пропусната полза, произтекли от обезпечение на иск чрез наложена обезпечителна мярка запор на парична сума по банкова сметка, и следва ли предположението за наличието на пропусната полза да се основава на доказана възможност за сигурно увеличаване на имуществото на увреденото лице, когато петитумът на иска се ограничава до размера на законната лихва. В статията се застъпва становището, че размерът на вредите в размер законната лихва е установен с необорима презумпция.

В процесуалната ни доктрина няма спор за правното естество на иска за обезщетяване на вреди, които са причинени от материално неоправдано и поради това незаконно обезпечение на иска (чл. 403 ГПК). Искът за обезщетение на тези вреди, уреден в чл. 322 ГПК от 1952 г. (отм.), който не демонстрира разлики с настоящата уредба в чл. 403 ГПК, е охарактеризиран от проф. Сталев като лежащ на плоскостта на отговорността за неправомерно увреждане. Отговорността, която се носи по него, е обективна и обхваща всички преки и непосредствени вреди, които обезпечението на неуважения иск е причинило на ответника

¹ Проф., д.н., Нов български университет, ел. поща: tkolarov@nbu.bg.

(чл. 51, ал. 1 ЗЗД)². Това мнение се поддържа изцяло от проф. Попова в светлината на сега действащия ГПК, като тя изрично визира „вредата във връзка с невъзможността да извършва разплащане поради запора върху банковата си сметка“ в кръга на тези вреди³. Проф. Попова поддържа мнението за високата интензивност, с която се засягат правата на ответната страна, в тази хипотеза⁴. Относно размера на вредата, още проф. Силяновски отбелязва, че относно техния размер важат общите принципи⁵.

С оглед на гореизложеното следва да се приеме, че ищецът, по чийто иск е допусната и наложена обезпечителната мярка заповар на сметки, действа незаконосъобразно, като задържа парична сума без правно основание. Отговорността, която ищецът по отхвърления обезпечен иск, е обективна. С други думи, следва да се приложи чл. 86, ал. 1 ЗЗД. Последното е вярно, тъй като постановеното съдебно решение по предявения иск се явява санкция за ищеца и защита за ответника. Поради материалната незаконосъобразност на действията на ищеца, в чиято полза е допусната и наложена обезпечена мярка заповар на сметки, възниква материално правоотношение между страните в процеса вследствие на наложения заповар. Това материално правоотношение е облигационно и неговият източник попада в общата категория на непозволеното увреждане. Оттук следва да се приложи чл. 51, ал. 1 ЗЗД. Както постановява и Тълкувателно решение 3 от 27.03.2019 год. по тълкувателно дело 3 по описа за 2017 г. на ОСГТК на ВКС: „законодателно уредената отговорност на длъжника при неизпълнение на парично задължение по чл. 86, ал.1 ЗЗД е съизмерима със законната лихва от датата на забавата без покана от кредитора“.

Такъв подход възприема и константната съдебна практика както по чл. 322, ал.1 ГПК от 1952 г (отм.), така и по чл. 403 ГПК. Съдът постановява, че отговорността е безвиновна. Тя е „специфична деликтна отговорност, поради което при липса на специална регламентация по отношение обема на вредите, които подлежат на обезщетяване, и по размера на обезщетението приложение намира общото правило на чл. 51, ал. 1 ЗЗД [...] дават основание на настоящия съдебен състав да приеме [...] че вредата в хипотезата на чл. 403, ал. 1, пр. 1 ГПК е съизмерима, като минимален размер, със законната лихва върху учредения като обезпечение залог в пари за периода, като пряка и непосредствена последица от същото това обезпечение“⁶. Съдебната практика е категорична, че пропуснатите ползи се измерват с пропуснатото увеличаване на имуществото, „което се основава на предположението за състоянието, в което то би се намирало, ако не бяха засегнати блага. В хипотезата на претендирана вреда неправомерно задържана парична сума, размерът на тази вреда се заключава в заплащане на законната лихва по правилото на чл. 86, ал. 1 ЗЗД. [...] През периода на нейното задържане ищецът е бил в невъзможност да я ползва за задоволяване на свои нужди и да реализира от нея доход, поради което същият е пропуснал да реализира и полза, което е имуществена вреда, подлежаща на обезщетяване. За периода на задържане на сумата ищецът търпи вреди поради лишаване от ползването ѝ, чийто минимален размер е съизмерим със законната лихва за периода на задържане на сумата“⁷. Тази позиция на съда

² Сталев, Ж. (1994). *Българско гражданско процесуално право*, 5-о изд. София: УИ „Св. Кл. Охридски“, 741.

³ Сталев, Ж., А. Мингова, В. Попова, О. Стамболиев, Р. Иванова (2020). *Българско гражданско процесуално право*, 10-о изд. София: Сиела, 1357.

⁴ Пак там, 1327.

⁵ Силяновски, Д., Ж. Сталев (1958). *Граждански процес*. Т. 1. София: ДИ „Наука и изкуство“, 275.

⁶ Решение 156 от 18.12.2017 г. по търг. д. 449/2017 г., II отделение, Търговска колегия, ВКС, позовавайки се на Решение 29 от 4.02.1998 г., по гр. д. № 449/97 г. на петчленен състав на ВКС.

⁷ Решение 11 от 6.02.2020 г. по гр. д. № 2798/2019 г., IV гражданско отделение, ВКС.

остава непроменена и до днес, както става ясно от Определение № 1164 от 14.04.2025 г. по т. д. № 2772/2024 г. на ВКС, I търговско отделение, в което се потвърждава, че константна казуална и тълкувателна практиката на ВКС определя размера на минималната причинена вреда при наложен заповор като равен на законната лихва върху заповораната сума. В случай на претендиране на вреди над законната лихва върху неправомерно поисканото обезпечение върху заповораната сума те подлежат на доказване.

Нужно е да се направят някои разграничения. На първо място, следва да се очертае разграничение с оглед на тълкувателната практика на ВКС. Тълкувателно решение 3 от 13.01.2023 г. по тълк. дело 3/2021 г. на ОСГТК на ВКС и ТР 3 от 12.12.2012 г. по тълк. дело № 3/2012 г. на ОСГТК на ВКС не са в противоречие с горните разсъждения, а ги допълват. На първо място, както ОСГТК на ВКС по ТР по тълк. дело 3/2021 г. само посочва, решението по тълк. д. № 3/2012 г. на ОСГТК на ВКС се отнася до ограничена по обхват хипотеза, а именно „обезщетяване на вреди под формата на пропуснати ползи, произтичащи от забавено изпълнение на задължение за изграждане на обект“. По въпросното тълкувателно дело ВКС постановява, че обезщетяване на вреди под формата на пропуснати ползи, произтичащи от забавено изпълнение на задължение за изграждане на обект при липса на изрично установена в закона презумпция за настъпването ѝ. Това дава основание на съда да постанови, че пропуснатата полза не се предполага, а следва да бъде доказана. Налице са различия с разглежданата хипотеза в два съществени пункта: (1) не става дума за пропуснати ползи, произтичащи от забавено изпълнение на задължение за изграждане на обект, и (2) чл. 86, ал. 1 ЗЗД установява законна презумпция за размера на пропуснатата полза. Тоест визираното разрешение, дадено от ВКС по тълк. дело № 3/2012 г. на ОСГТК на ВКС, е приложимо към различна от разглежданата тук хипотеза.

Що се отнася до Решението по тълк. дело 3/2021 г. на ОСГТК на ВКС, то също е приложимо към различна от тази по настоящото дело хипотеза. Това разрешение визира хипотези отвъд изрично уредената в закона необорима презумпция в чл. 86, ал. 1 ЗЗД. Няма как да е другояче. ВКС не може да установи правило *contra legem* в тълкувателно решение. А ако се позовем на Решение по тълк. дело 3/2021 г. на ОСГТК на ВКС, твърдейки, че в разглежданата в тази статия хипотеза на доказване подлежи вредата, съизмерима със законната лихва, бихме направили точно това. Неслучайно особените мнения по тълк. дело 3/2021 г. на ОСГТК на ВКС изобщо не коментират потенциална колизия с чл. 86, ал. 1 ЗЗД. Такава няма.

Следва да се очертаят разграничения и с оглед на казуалната практика на ВКС. Например Решение № 216 от 3.04.2024 г. по гр. д. № 1536/2023 г. по описа на ВКС, ГК, 3-то гр. отделение е относимо към разглеждания тук случай, но само като принципно положение. Следва да се държи сметка, че с оглед на изложеното по-горе, предметът на визираното дело се различава по свои съществени елементи от разглежданата в тази статия хипотеза. По цитираното дело се претендира „обезщетение за причинени вреди от неоснователно наложена обезпечителна мярка „спиране на изпълнението по изпълнително дело“, което води до „невъзможността ищците лично да ползват процесния имот“. Следва да се припомним, че същият персонален състав, на същия състав на 3-то гр. отделение, ГК, ВКС, който е постановил цитираното решение, е имал възможност да се произнесе по въпроса, върху който се концентрира тази статия с Определение № 50719 от 10.10.2022 г. по гр. д. № 622 / 2022 г. на ВКС, ГК, 3-то гр. отделение. С визираното определение ВКС не допуска касационно обжалване по въпроса „при предявен иск по чл. 403, ал. 1 ГПК за вреди от заповор на парична сума по банкова сметка на ищеца, презумира ли се, че ищецът е претърпял вреди, или те трябва да бъдат конкретно доказани по основание; приложима ли е презумпцията по чл. 86, ал. 1 ЗЗД относно размера на вредите, или подлежи на доказване от ищеца“. ВКС се

придържа към позицията, че „при материално неоправдано обезпечение е налице понесена имуществена вреда от ищеца по иска по чл. 403, ал. 1 ГПК под формата на пропусната полза и нейният минимален размер е съизмерим със законната лихва върху дадената в залог сума за периода на задържането ѝ. Аргумент в подкрепа на това е въведената с нормата на чл. 86, ал. 1 ЗЗД необорима презумпция, че при парично задължение, независимо от неговия произход, гарантираната подлежаща на обезщетяване вреда за ищеца, размерът на която е освободен да доказва, е винаги законната лихва, освен ако действително претърпените вреди са в по-висок размер, който подлежи на пълно доказване“.

В заключение, намирам за безспорно, както в доктрината, така и в съдебната практика, че за вредите, представляващи пропусната полза, произтекли от обезпечение на иск чрез наложена обезпечителна мярка заповест на парична сума по банкова сметка, които ищецът претендира с иска по чл. 403, ал. 1 ГПК, е установена необорима презумпция в чл. 86, ал. 1 ЗЗД за пропуснати ползи в минимален размер е съизмерим със законната лихва за периода на задържане на сумата. Вреди, представляващи пропусната полза, произтекли от обезпечение на иск чрез наложена обезпечителна мярка заповест на парична сума по банкова сметка, надхвърлящи този законоустановен размер, подлежат на доказване от ищеца в съответствие с постановеното от ВКС в ТР 3 от 13.01.2023 г. по тълк. дело 3/2021 г. на ОСГТК на ВКС.

Библиография

Силяновски, Д., Ж. Сталев (1958). *Граждански процес*. Т. 1. София: ДИ „Наука и изкуство“.

Сталев, Ж. (1994). *Българско гражданско процесуално право*, 5-о изд. София: УИ „Св. Кл. Охридски“.

Сталев, Ж., А. Мингова, В. Попова, О. Стамболиев, Р. Иванова (2020). *Българско гражданско процесуално право*, 10-о изд. София: Сиела.

ON THE DISCOVERY OF MISSED BENEFIT DAMAGES, RESULTING FROM SECURING THE CLAIM BY IMPOSITION OF THE PROTECTIVE MEASURE FREEZING OF A PECUNIARY SUM IN A BANK ACCOUNT

Todor Kolarov⁸

Abstract: The article presents an opinion on the selected under art. 288 of the Civil Procedure Code cassation case which asks whether the claimant should prove the damages claimed pursuant to art. 403 of the Civil Procedure Code, which constitute missed benefit damages, resulting from securing the claim by imposition of the protective meas-

ure freezing of a pecuniary sum in a bank account, and whether the presumption for the missed benefits should be based on an established beyond doubt increase of the property of the individual who incurred the above-mentioned damages.

Keywords: asset freeze/freezing order, general damages, substantive illegality, tort

⁸ Prof. D. Sc., New Bulgarian University, e-mail: tkolarov@nbu.bg.